

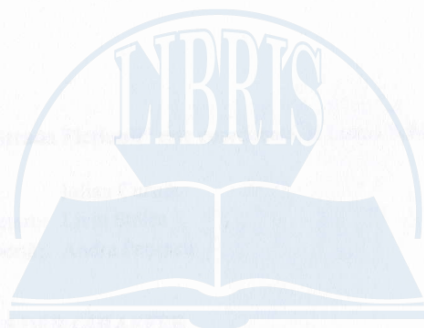
traduki^T

Această carte a apărut cu sprijinul oferit de TRADUKI, o rețea pentru promovarea literaturii din care fac parte Ministerul Federal pentru Europa, Integrare și Afaceri Externe al Republicii Austria, Ministerul Afacerilor Externe din Republica Federală Germania, Fundația Culturală Elvețiană Pro Helvetia, KulturKontakt Austria (din însărcinarea Cancelariei Federale a Republicii Austria), Goethe-Institut, Agenția Slovenă de Carte JAK, Ministerul Culturii din Republica Croația, Resortul pentru Cultură al guvernului Principatului Liechtenstein, Fundația Culturală Liechtenstein, Ministerul Culturii din Republica Albania, Ministerul Culturii și Informației din Republica Serbia, Ministerul Culturii din România, Ministerul Culturii din Muntenegru și Fundația S. Fischer.

Judith Schalansky

GÂTUL GIRAFEI

Traducere din limba germană și note de
Monica Livia Grigore

Echilibre ecologice

— Luați loc, a zis Inge Lohmark, și elevii s-au așezat.

Apoi le-a zis:

— Deschideți cartea la pagina șapte.

Ei au deschis cartea la pagina șapte, și pe urmă au început cu ecosisteme, echilibre ecologice, dependențe și interdependențe între specii, între ființe și mediul lor înconjurător, cu rețeaua de interacțiuni dintre comunitate și spațiu. De la rețeaua trofică din pădurile mixte au ajuns la lanțul trofic al câmpiilor, de la râuri la mări și, în sfârșit, la deșerturi și mlaștini.

— Vedeți voi, nimeni – nici animal, nici om – nu poate exista de unul singur. Între viețuitoare domnește concurența. Iar uneori chiar și ceva ce pare a fi cooperare. Dar asta e mai degrabă o raritate. Cele mai importante forme ale vieții în comunitate sunt concurența și relația dintre prădător și pradă.

În timp ce Inge Lohmark trăgea pe tablă săgeți dinspre mușchi, licheni și ciuperci spre râme și cărăbuși, arici și cârțițe, apoi spre pițigoi, căprioară, șoimi și, în cele din urmă, o ultimă săgeată către lup, lua naștere ușor o piramidă, în vârful căreia ședea omul, alături de câteva animale de pradă.

— Cert este că nu există niciun animal care să mănânce vulturi sau lei.

S-a tras un pas înapoi, pentru a contempla amplul desen în cretă. Schema alcătuită din săgeți una producătorii și consumatori de ordinele unu și doi, producătorii și consumatori primari, secundari și terțiari, precum și inevitabilele organisme mărunte menite să se descompună, toate având în comun respirația, pierderea de căldură și creșterea biomasei. În natură,

toate își aveau locul lor; dacă nu fiecare ființă, atunci măcar fiecare specie avea propria menire: să mănânce sau să fie mân-cată. Era minunat.

— Treceți asta în caiet.

Au făcut cum le-a spus.

Acum începea anul școlar. Trecuse definitiv agitația din iunie – la fel și vremea căldurilor, înăbușitoare și a mâneșilor scurte. Soarele dogorea prin peretele de sticlă și transforma sala de clasă într-o seră. În capetele goale încolțea așteptarea verii. Simpla perspectivă a zilelor în care nu trebuiau să facă nimic le răpea copiilor orice urmă de concentrare. Cu ochii pe jumătate închiși, cu pielea lucind, transpirând dorință de libertate, zăceau pe scaune, visând la vacanță. Unii dintre ei erau împrăștiați și iresponsabili. Alții, din cauza evaluărilor care se apropiau, sim-ulau umilință și își depuneau pe catedră extemporalele la biologie, așa cum aduc pisicile șoarecii vânați pe covorul din su-fragerie. Numai pentru ca la următoarea oră să se intereseze de notă, cu calculatoarele de buzunar la vedere, încercând să-și afle media rotunjită până la a treia zecimală.

Însă Inge Lohmark nu era profesoara care să depună armele la sfârșitul anului școlar, doar fiindcă în curând urma să-i piardă pe cei din fața ei. Nu se temea că, odată rămasă singură, avea să alunece ușor în irelevanță.

Pe măsură ce se apropia vacanța de vară, unii dintre colegi erau copleșiți de o indulgență de-a dreptul tandră. Activitatea lor se degrada într-un fel de teatru interactiv lipsit de conținut. O privire visătoare aici, o bătaie pe umăr dincolo, un „capul sus“, un spectacol de toată jalea. Apoi o inflație de note mari, înaltă trădare față de calificativul *Foarte bine*. Și mai ales, prostul obicei de a rotunji mediile anuale, pentru a trage câ-teva cazuri disperate în clasa următoare. De parcă ar fi folo-sit cuiva. Colegii ei nu reușeau să priceapă că nu făceau de-cât să-și dăuneze propriei sănătăți atunci când încercau să-i mulțumească pe elevi. În fond, nu erau decât niște vampiri care-ți sugeau toată energia vitală. Care se hrăneau cu corpul profesoral, competența și teama lor de a nu-și încălca îndato-ririle legale. Tăbărau asupra lor încontinuu. Cu întrebări fără

sens, cu idei jalnice și cu confesiuni respingătoare. Pur vam-pirism.

Inge Lohmark nu se lăsa secătuită. Era recunoscută pentru cum îi ținea din scurt, fără crize de isterie și fără să arunce cu che-ile după ei. Și era mândră de asta. Putea oricând să mai slăbeas-că frâiele. Le mai arăta morcovul din când în când, ca din senin.

Important era să le ofere elevilor o direcție, să le pună ochelari de cal, pentru a le stimula capacitatea de concentrare. Iar, dacă uneori se mai făcea gălăgie, nu trebuia decât să zgârie tabla cu unghia sau să le vorbească despre tenie. Oricum, pentru elevi era cel mai bine să-i facă să simtă că erau mereu la mâna ei. În loc să-i lase să aibă impresia că ar avea ceva de spus. Cu ea nu aveai drept la opinie, nici posibilitatea de a alege. Nimeni nu avea de ales. Nu exista decât selecția naturală și altceva nimic.

Acum începea anul. Cu toate că începuse deja de ceva vre-me. Pentru ea, însă, începea astăzi, 1 septembrie, care de data asta cădea într-o luni. Iar Inge Lohmark își lua hotărârile spre sfârșitul vieții, nu în noaptea gălăgioasă de Revelion. De fiecare dată se bucura de siguranța pe care i-o oferea calendarul școlar la trecerea în alt an. O simplă întoarcere a foii, fără numărătoare inversă și fără clinchetul paharelor de șampanie.

Inge Lohmark și-a aruncat privirea peste cele trei rânduri de bănci, fără să-și miște capul nici măcar un centimetru. În toți acei ani, își perfecționase acea privire atotputernică, fixă. Conform statisticilor, întotdeauna existau cel puțin doi elevi pe care materia ei îi interesa cu adevărat. Dar, după cum stăteau lu-crurile de data asta, statistica era în pericol. Cu sau fără curba de distribuție a lui Gauss. Oare cum reușiseră să ajungă până aici?

Se vedeau pe ei cele șase săptămâni de leneveală. Niciunul nu deschisese vreo carte. Vacanța mare. Nu la fel de mare ca odinioară. Dar tot era prea lungă! Avea să-i ia cel puțin o lună ca să-i obișnuiască din nou cu bioritmul școlii. Măcar nu trebuia să le asculte poveștile. Pe alea puteau să i le istorisească lui Schwanneke, care organiza cu fiecare nouă clasă un joc de pre-zentare. După o jumătate de oră, toți participanții erau prinși în firele încălcite ale unui ghem de lână roșie și puteau spune pe dinafară numele și hobby-urile colegilor de bancă.

Erau ocupate doar câteva locuri răzlețe. Așa sărea și mai tare în ochi cât erau de puțini. Un public rarefiat în teatrul ei, al științelor naturii: doisprezece elevi – cinci băieți, șapte fete.

Cel de-al treisprezecelea se întorsese la Realschule¹, cu toate că Schwanneke se zbatuse foarte mult pentru el. Cu o grămadă de ore de meditație, vizite la domiciliu și evaluări psihologice. O oarecare dificultate de concentrare. Dar ce n-avea! O mulțime de tulburări de dezvoltare culese de prin cărți. După dislexie, discalculie. Oare ce-avea să urmeze? O alergie la biologie? Pe vremuri nu existau decât cei scutiți la sport și cei fără ureche muzicală. Totuși, și ăia erau nevoiți să alerge sau să cânte. Era doar o problemă de voință.

Pur și simplu nu merita să-i șlefuiască pe cei slabi. Reprezentau doar un balast care-i împiedica pe ceilalți să avanseze. Infracitori înrăiți. Paraziți pe corpul sănătos al clasei. Mai de vreme sau mai târziu, cei săraci cu duhul aveau să rămână oricum în urmă. Mai bine să fie confrunțați cu adevărul cât mai devreme posibil, în loc să li se dea o nouă șansă după fiecare eșec. Cu adevărul că pur și simplu le lipseau premisele pentru a deveni membri normali, așadar folositori ai societății. Pentru ce atâta ipocrizie? Nu toți sunt capabili să reușească. Și de ce ar trebui s-o facă? În fiecare an existau câțiva ratați. În cazul unora te bucurai dacă reușeau să le formezi câteva virtuți fundamentale. Politețe, punctualitate, igienă. Păcat că nu mai existau note la purtare. Ordine. Hărnicie. Cooperare. Comportament. O dovadă a mizeriei acestui sistem de învățământ.

Cu cât scăpai mai târziu de un ratat, cu atât devenea mai periculos. Începea să-și agaseze semenii și să aibă pretenții nejustificate: să i se prezinte notele de absolvire, să primească o evaluare pozitivă, eventual chiar și un job bine plătit și o viață fericită. Rezultatul sprijinului primit ani la rând, al unei bunăvoințe mioape și al unei generozități neglijente. Cei care le băgau în cap acestor copii fără speranță că pot să se integreze, nu trebuia să se mire când, la un moment dat, aveau să-i vadă dând buzna

¹ Școală cu profil specializat care presupune absolvirea a zece clase. Poate începe cu clasa a V-a sau a VII-a. (n. red.)

în școală cu bombe improvizate sau cu arme de calibru mic ca să se răzbune pentru tot ce le fusese promis de-a lungul anilor și li s-a refuzat de fiecare dată. Apoi, șirurile de lumânări aprinse.

Mai nou, toți pălăvrăgeau despre cum vor să se împlinească. De-a dreptul caraghios. Nimeni și nimic nu era drept. Societatea, în niciun caz. Poate doar natura. Nu degeaba principiul selecției naturale ne-a făcut să fim ceea ce suntem azi: ființa creierul care are cele mai adânci șanțuri.

Mânătă însă de furia integrării, Schwanneke nu s-a putut abține nici de data asta. La ce puteai să te aștepți din partea cuiva care formează litere din rândurile de bănci și semicercuri din scaune: multă vreme, catedra ei a fost înconjurată de un mare U. Mai nou, le aranjase în forma unui O colțuros, ca să se afle în legătură cu toți și să nu mai existe nici început, nici sfârșit, doar „clipa rotundă“, așa cum s-a exprimat odată în cancelarie. Le permitea celor dintr-a XI-a să o tutuiască. „Putem să-i zicem Karola“, o auzise Inge Lohmark pe o elevă. Karola! Dumnezeuule. Doar nu erau la coafor!

Inge Lohmark li se adresa elevilor cu dumneavoastră începând din clasa a IX-a. Era un obicei de pe vremea când, în acel an al tinereții ei, devenise adultă¹. Cu Cosmos, Pământ, Om² și cu buchetul socialist de garoafe. Nu exista un mijloc mai eficient de a le aminti de propria nedesăvârșire și de a-i ține la distanță.

În relațiile profesionale nu-și aveau locul nici apropierea, nici simpatia. Jalnic, dar ușor de înțeles când elevii se străduiau să intre în grațiile profesorilor. Târâtul în fața celui ce deținea puterea. De neiertat, în schimb, era modul în care profesorii se dădeau bine pe lângă niște adolescenți. Cu jumătate de fund pe catedră. Ținute vestimentare și expresii furate. Eșarfe colorate la gât. Șuvițe platinat. Totul doar pentru a avea ceva în comun cu ei. Lipsă de demnitate. Ultimul rest de cuviință

¹ Festivitate, în fosta RDG, prin care, în clasa a IX-a (la împlinirea vârstei de 14 ani), tinerii erau declarați adulți.

² *Weltall, Erde, Mensch* (*Cosmos, Pământ, Om*) e titlul antologiei de cultură generală și politică pe care copiii o primeau în dar cu acel prilej, împreună cu un buchet de garoafe (n. red.)

îl cedau pentru scurta iluzie a unei comunități, renunțau și la ultimele urme de decență. În fruntea tuturor se afla, desigur, Schwanneke, cu preferații ei: țânci care se țineau de sușoteli și pe care îi implica în discuțiile din pauză, victime ale schimbării de voce la pubertate, și pentru care, cu ochii bulbucăți și buzele rujate, dădea cel mai ieftin spectacol de seducție. Probabil că trecuse multă vreme de când nu se mai uitase în oglindă.

Inge Lohmark nu avea niciun protejat și nici nu avea să aibă vreodată. Adorația e un exces emoțional imatur, orientat greșit, o exaltare dirijată de hormoni, care-i atacă pe adolescenți. Luați de la fusta mamei, dar neputându-se încă măsura cu farmecele sexului opus. În compensație, un tovarăș neajutorat de același sex sau un adult inaccesibil ajungea să fie destinatarul sentimentelor necoapte. Obraji pătați. Ochi lipicioși. Nervi aprinși. O anomalie jenantă, care în mod normal se rezolva de la sine prin maturizarea completă a glandelor sexuale. Firește, însă, cei lipsiți de competență profesională scăpau de materia lor doar cu ajutorul semnalelor sexuale. Stagiari lipicioși. Așa-numiții profi de gașcă. Cei ca Schwanneke.

Cum își apăsese ea angajamentul pentru idioții dintr-a VIII-a la întrunirea profesorilor. Cu fruntea încruntată și gura vopsită cu roșu strigase în consiliu: În definitiv, avem nevoie de fiecare elev! Nu mai lipsea decât ca tocmai ea, Schwanneke, care nici n-avea copii și mai și fusese părăsită de bărbat cu puțin timp în urmă, să înceapă cu textul că, totuși, copiii reprezintă viitorul nostru.

De unde atâta viitor? Copiiiăștia nu erau viitorul. Dacă ar fi să fim onești, reprezentau trecutul: în fața ei stătea clasa a IX-a. Era ultima clasă care avea să existe la Școala Charles Darwin; peste patru ani aveau să-și dea bacalaureatul. Iar Inge Lohmark trebuia să joace rolul de dirigintă a clasei. Clasa a IX-a și-atât. Nu mai era nevoie să adauge numelui litere, ca înainte, de la A la G. Cu generații tot atât de puternice ca o companie pe vreme de război – cel puțin numeric vorbind. Abia mai reușiseră să încropească încă o clasă. Era un miracol aproape, dacă te gândești că fusese totuși anul cu natalitatea cea mai scăzută în acel land. N-au mai fost destui elevi pentru clasele următoare. Nici după ce s-a dus vorba că asta însemna sfârșitul lui Darwin, și colegii

din trei școli regionale s-au pus de acord să facă recomandări generoase pentru treapta gimnazială superioară. Urmarea a fost că fiecare copil semialfabetizat a trebuit să fie promovat în casta gimnaziastilor¹.

Părinți convinși, în ciuda oricărei recomandări, că odrasla lor trebuia să ajungă la Gymnasium au existat întotdeauna. Dar, între timp, în orașul acesta nu mai rămăseseră nici măcar destui părinți.

Nu, copiiiăștia nu i se păreau nicidecum niște diamante în coroana evoluției. Dezvoltarea era altceva decât creștere. Schimbarea calitativă și cea cantitativă aveau loc fără să depindă câtuși de puțin una de alta, lucrul acesta fusese demonstrat aici cu o claritate înspăimântătoare. Nu era chiar plăcut să contemplezi natura pe acest prag indecis dintre copilărie și adolescență. O fază a dezvoltării. Animale vertebrate terestre în stadiul de creștere. Școala ca un țarc. Acum urma perioada cea mai rea, în care sala de clasă trebuia aerisită din cauza mirosului specific vârstei, moscului și feromonilor eliberați, îngustimii sălii, corpurilor aflate în formare lentă, sudorii, din cauza pielii unsuroase, a ochilor opaci, a implacabilei creșteri și a dezvoltării peste măsură. E mult mai ușor să îi înveți ceva înainte să atingă maturitatea sexuală. Și e o adevărată provocare să descoperi ce se petrece în spatele fețelor tâmpe – dacă făcuseră un avans irecuperabil sau dacă rămăseseră cu mult în urmă din cauza amplelor lucrări de reconstrucție.

Le lipsea orice urmă de conștientizare a stării lor și mai ales disciplina necesară pentru a o depăși. Priveau în gol. Apatici, copleșiți, preocupați numai de ei înșiși. Cedau propriei inerții fără proteste. Forța gravitațională părea să-i afecteze de trei ori mai mult. Totul era o mare strădanie. Orice scânteie de energie disponibilă în acele corpuri era consumată de această metamorfoză chinuitoare, care nu era cu nimic mai prejos decât sofisticata ecloziune a unei omizi. Numai că rareori se transforma câte unul în fluture.

¹ În opoziție cu *Realschule*, *Gymnasium* are profil teoretic, fiind corespondentul unui liceu; se finalizează cu examenul general de bacalaureat. (n. red.)